

Gyulaváriban Bay Zoltán és családja

Zoltán Bay and his family in Gyulavári

Emlékezetes napként vonult be Bay Zoltán családjába és a résztvevők életébe 2023. június 17., az a nap, amikor Bay Zoltánné hamvait férje mellé temették el. Az 1992. október 4-én Washingtonban elhunyt Bay Zoltán hamvait 1993. április 10-én – végakarátának megfelelően – szülőhelyén, Gyulaváriban helyezték el. A képen látható sírmlék felirata felesége, Bay Zoltánné Herczegh Júlia (1924-2021) nevével bővült.

Bay Zoltán 1932-ben kötött házassága a nagypolgári családból származó Lázár Ilonával 1945-ben felbomlott. 1947. július 9-én újra házasságot¹ köt Herczeg Juliával Gyomán az eskető lelkész, a nagytiszteletű Bay József előtt. Az új házasság élete végéig, 45 éven át biztosítja számára a boldog, kiegyensúlyozott családi hátteret². Kettőjük viszonyát nem csupán a róluk készült kép tükrözi híven, hanem Herczegh Juliának 2000. július 24-én a Magyar Tudományos Akadémián a „Bay Zoltán Centenárium” és a „Yad Vashem - A Világ Igaza” kitüntetés és oklevél átvétele alkalmával tartott „Bay Zoltán, az élet harcosa és tisztelője” című személyes hangvételű előadása is.

A Fizikai Szemle hivatkozott 2000/8. számában a 261. oldalon³ olvasható Judit Shorer Várnainak, Izrael állam budapesti nagykövetének méltatása az átadás alkalmával. Ez nem csak Bay Zoltán születési centenáriuma volt, hanem fontos nemzetközi elismerő esemény is.

Bay Zoltán és felesége, Herczegh Júlia washingtoni otthonukban⁵

A Bay család sírmléke Gyulavári református temetőjében, a bal oldali kép Bay Zoltán hamvainak elhelyezését követően, 2015 után készült a Bay-család tagjainak, Bay Rózsa (1923-2014) és Bay Zoltán (1921-2015) halála után; jobbra Bay Zoltánné temetése után készült kép⁵

A Tordán született, majd Kolozsváron és Budapesten tanult Herczegh Júlia Washingtonban hunyt el 2021. augusztus 24-én⁴. A hamvait tartalmazó urna végső nyugalomra helyezését egyrészt a Bay-leszármazottak, másrészt a nagyszámú tisztelők követhették figyelemmel és tisztelettel. A résztvevők egy csoportja látható az alábbi fényképen.

A sírnál előbb Kádár Péter lelkész részletesen (de nem hosszan) meleg szavakkal méltatta a Bay-házaspár életét, munkásságát és emberi mélységeit, kiemelve saját – Washingtonban tett személyes találkozásuk során szerzett – tapasztalatait, benyomásait. Magyarország Kormányának nevében az úrkutatásért felelős miniszteri biztos, parlamenti képviselő, Ferencz Orsolya szavait, őszinte

Az urna elhelyezés résztvevőinek egy csoportja.
(Bársony István és Márki-Zay Lajos szíveségéből)

Balról-jobbra: Markó István (Gyula volt országgyűlési képviselője), Hegedűs István (Gyulavári jelenlegi református lelkésze), Bay Zoltánné (Bay Zoltán bátyja unokájának felesége), Kádár Péter (lelkész, Gyula volt országgyűlési képviselője), Bay Zoltán (Bay Zoltán bátyja unokája), Gallé Tibor (Bay Zoltán bátyjának unokája), Julia DiSisto (Bay Zoltán leánya, Lilla), Böszörményi Gergely, DiSisto (Bay Zoltán leányának férje), Tóth László (háttérben, Bay Zoltán Intézet), Márki-Zay Lajos, Bay Zoltán (Bay Zoltán fia), Náray-Szabó Gábor, Ferencz Orsolya, Kristina Hashizume Lopez (Bay Zoltán unokája, Lilla nagyobb lánya), Akira Hashizume fia (Bay Zoltán dédunokája), Akira Hashizume (Bay Zoltán unokája, Lilla fia), Kristina Hashizume lánya (Bay Zoltán dédunokája), Kathy Hashizume lánya (Bay Zoltán dédunokája), Ms. Hashizume (Akira japán felesége), Kathy Hashizume (Bay Zoltán unokája, Lilla kisebb lánya), Kathy Hashizume fia (Bay Zoltán dédunokája), Ladányi Richárd (háttérben, Bay Zoltán Intézet), Kathy Hashizume férje (sarkkutató), Szent-Györgyi Albertné húga (a család barátja), Lázár Márta (Bay Zoltánné szomszédja Floridában), Brunner Eszter (a család barátja).

¹ Márki-Zay Lajos: Az álomtól a valóságig. Privát információ., 2023.

² Adalékok Bay Zoltán életútjához: <https://dokutar.omikk.bme.hu/archivum/bay/htm/baykronol.htm> (Letöltés: 2023.07.10.)

³ Fizikai Szemle. 2000/8. (Bay Zoltán életének és munkásságának bemutatására készült lapszám) 259-261 old.

⁴ Hír a feleség haláláról: <https://space.kormany.hu/elhunyt-bay-zoltanne-herczeg-julia> (Publikálva: 2021. augusztus 24.)

⁵ Bay Zoltán sírjának fényképe: <https://dokutar.omikk.bme.hu/archivum/bay/kepek/bayk0179-01.htm> (Letöltés: 2023.07.10.)

⁶ Bay Zoltán és Júlia asszony washingtoni otthonukban: <https://dokutar.omikk.bme.hu/archivum/bay/kepek/bayk0264-01.htm> (Letöltés: 2023.07.10.)

és elismerő mondatait hallhatta a meleg nyári napon megjelent tisztelők és rokonok gyülekezete. A magyar úrkutatás kezdetei ugyanis joggal gyökerezthetők a Bay Zoltán vezette, 1946. február 6-a éjszakáján első alkalommal sikeresen zárult Holdradar-kísérletekből. A magyar nyelven elhangzott megemlékezéseket követően vált minden résztvevő számára nyilvánvalóvá az, hogy egy kis településen született tehetséges ember élete mennyire nemzetközivé és elismertté válhat egy emberöltő során. A család egyes tagjainak nevében elhangzott japán és kínai kultúrát is hordozó angol nyelvű megemlékezések többnyire a személyes kapcsolatokat jellemezték. Ezen kapcsolatok szorossága azonban nem csupán az „emlékeket feltépő” szavakban, mondatokban tükröződtek, hanem az arckifejezésekben és a „érzelmileg zaklatott” előadásmódban is.

Az urna végső nyughelyen történő elhelyezését követően a Gyulaváriban maradtak közös ebédet vettek részt. Kora délután Márki-Zay Lajos által gyűjtött „Bay Zoltán-relikviák” kiállításának megtekintésére került sor. Ennek talán legnagyobb közvetlen hatását a „Bay-család” most együttesen megjelent tagjai érezhették. Itt készült az a fénykép, amely a „Bay-család” tagjait mutatja. A „kakuk-tojás” e fényképen a középen álló, a Bay Zoltánról készült portrét tartó Márki-Zay Lajos, aki az esemény programját hallatlan energiával szervezte és még néhány további napra kiterjesztette. Igazán nagy örömet az jelentette számára, hogy a „Bay-család” tagjai átadták azt a festményt, amelyet Bay Zoltánné (Herczeg Júlia) életében megígért.

A „Bay-család” Gyulán, 2023. június 17.-én, a „Bay-ereklyékből”
Márki-Zay Lajos szervezte kiállításon

(Bársony István és Márki-Zay Lajos szíveségéből)

Balról jobbra: Kathy férjével és két gyermekükkel, Márki-Zay Lajos, Kristina kislányával,
Lilla (Bay Zoltán lánya), Akira kislányával és japán feleségével, Bay Zoltán (Bay Zoltán fia).

Engedje meg a Tisztelt Olvasó, hogy a tudósításom menetén egy formai változtatást tegyek. Eddig a személyes tapasztalataimat foglaltam össze, amelyben többször visszatért egy név: Márki-Zay Lajos. Ismeretségünk mintegy negyedszázados múltra tekinthet vissza. Szegeden végzett matematika-fizikus tanárként és az ELTE-n csillagászként, élete egyik meghatározó tevékenysége Bay Zoltán emlékeinek életben tartatásához kötődött.

Kedves Lajos! Te vagy az, aki legszorosabban, legtöbb szálon kötődik a Bay-családhoz. A 97 évesen Washingtonban elhunyt Bay Zoltánné (Herczegh Júlia) megajándékozott egy a férjéről készült festménnyel, portréval. Ezt most vehetted át és mutathattad be az általad szervezett kiállításon. Amit most – régi ismerősként – kérek tőled, tudom, szinte teljesíthetetlen, de oszd meg gondolataidat, a tagabb Bay-családhoz kötő élményeidet.

Kedves Laci!

Kérésedre belevágok arra a valóban nem könnyű feladatnak a teljesítésébe, amit tőlem kérsz. Sok-sok emlék kavargat fejemben, de elhatároztam, hogy csupán három dolgot érintek. Ezek: hogyan lettem csillagász (is), ami Bay Zoltánhoz szakmailag köt, mi és ki motiválta a szűkebb kötődésemet, a személyes levelezésekből önkényesen kiragadott részletek pedig kettőnk kapcsolatát is tükrözhetik.

A Gyulavári templom tornyával kezdeném, amellyel az emlékeim 1955-re nyúlnak vissza. Ekkor 14 évesen nem vettek fel a gimnáziumba (a fiatalok már nem is biztos, hogy ismerik a társadalmi rétegek akkori politikai struktúráját, én x-es voltam) és munkás életemet kubikos segéd munkásként kezdtem a Fehér-Körös Gyulavári duzzasztójánál. A duzzasztó alatti Gyula felé eső mederoldalt köveztük terméskövekből. Ennek Gyula felé eső aljától indult a talicska oszlop a sóderral, cementtel, kövekkel a gáton keresztül. Ahányszor felértünk a gátra, mindig ott láttuk magunkkal majdnem szembe a Gyulavári templom tornyát. Munkatársaim mind Gyulavári „harcedzett” kubikosok voltak.

1956-ban előbb nagy nehézségek árán először magántanulónak, 1956 októberében rendes tanulónak sikerült gimnáziumba kerülnöm. Fogalmam sem volt arról, hogy később milyen sokat fog jelenteni életemben (talán az egész emberiség életében is) ez a templomtorny.

Már gimnazistaként nézhettem 1957 októberében estékként az első szputnyikot az égbolton végighaladni. Érettségi tételként fizikából a tételek a Kepler és Newton törvények voltak.

Műszaki egyetemre jelentkeztem, mérnök szerettem volna lenni. A felvételin megkérdezte egy pártmber, honnan vettem a bátorságot, hogy oda jelentkeztem. A stílus alpári volt. Ha nem fékezem magam, mint kispotolt atléta, végkép lezártam voltan az ügyet egy pofonnal, búcsúzva a további reményektől.

Egy év kőműves segédmunka következett (társadalmi munkában részben a gyulai vár renoválásában). Megint felvételi, de egy csellel. A gimnázium igazgatóhelyettese a jelentkezési lapok postázása napján az enyémet átírta: Szegedi Tudományegyetem matematika-fizika szakra. Maximális pontszámmal felvettek.

A csillagászat iránti érdeklődésem egyből felülírt nálam mindent. Lelkesedésemet látva Budó Ágoston akadémikus jóvoltából a Béke épület 5. emeletén lévő bútorraktárnak használt helyiségüket a tetőterasszal rendelkezésemre bocsájtotta. Sikerült berendezni egy kis tantermet (jelenleg ebben folyik a szegedi csillagász képzés). Először egy egyetemi szakkört szerveztem, bemutatókat tartottunk, Kulin Gyurka bácsi tanácsait megfogadva. Csada Imre professzor úr járt Szegedre Budapestől hétfői napokon az ötödéves csillagászati előadásokat megtartani. Felkértük a szakkör támogatására. Kiadott egy témát, hogy vállalja el az előadás megtartását valaki ebből a témából. Senki nem jelentkezett, és mivel

én kerestem meg Csada professzort, illendőségből felemeltem a kezemet. Következő héten eljött, és amikor az előadásomat meghallgatták, azt mondta: nagyon elfoglalt, nincs ideje. A Távcső világa könyvből felkészülve meg tudom tartani a foglalkozásokat. Ha valami kérdés felmerülne, keressük meg. Vette a kabátját és elköszönt. Ezzel kezdődött csillagász életem.

Rövid idő alatt újabb szakköröket kellett indítani, lassan egy-egy előadásra az egyetem egyik legnagyobb előadó terme egyre jobban megtelt hallgatósággal (az úrkutatással kapcsolatban a 60-as években nagyon megnőtt az érdeklődés és ez a csillagászati témák iránti érdeklődést is maga után vonta. Egy alkalommal – harmadéves voltam – csörög a telefon és az elméleti fizika tanszékről a titkárnő hívott azzal, hogy azonnal menjek át hozzájuk Horváth János tanszékvezető úrhoz. Ennek volt tanszékvezető professzora 1930-1936 között Bay Zoltán... Bekopogtam, és ott volt Csada Imre professzor úr is. Hellyel kínáltak és arra kértek, hogy mivel Csada professzor úr hosszabb időre a Stanford Egyetemre kapott meghívást, míg Ő távol van, útmutatásai alapján tartsam meg az ötödéveseknek a csillagászati előadásokat. Csada professzor hazatérését követően, közbenjárásának köszönhetően elkezdhettem némi átfedéssel csillagászati tanulmányaimat az ELTE okleveles csillagász szakán. Amikor a matematika-fizika szakon végeztem, meghívott előadóként átvettem a csillagászat oktatásával kapcsolatos feladatok ellátását. Ezt a munkát egyéb feladatokkal kiegészítve 3 év elteltével Budó professzor félállású tanársegédjeként láttam el.

Feleségemmel Szegeden nem tudtunk lakáshoz jutni, én csak csillagászzal szerettem volna foglalkozni, feleségem kinevezett tanári állást szeretett volna kapni. Sikeresen pályáztunk meg 2 tanári állást szülővárosunkban, Gyulán. Budó professzor úr ekkor megígértette velünk, hogy amennyiben gondjainkat sikerül megoldania, 1 év múlva visszamegyünk Szegedre. Egyetemi óráimat hétfőn és kedden továbbra is megtartottam Szegeden, és középiskolai óráimat 4 napon Gyulán.

Októberben már megkaptuk a lakást, majd még 1969. december 23-án valamit sikeresen elintéztünk számunkra, de rohannia kellett, hogy elérje a Budapesti gyorsot, de a vonatra felszállva, tragikus hirtelenséggel meghalt. Ezzel elveszett számunkra az, aki a pártpolitikai piszkálódásokkal szemben meg tudott volna védeni bennünket. A tanévet végigtanítottam az egyetemen is, lett volna állásom, de „védőangyal” nélkül nem mertünk felkínált állást elfogadni.

1969-ben egy alkalommal együtt voltak Szegeden Balázs Béla és Marik Miklós. A Hungária étteremben vacsoráztunk. Balázs Béla akkor mondta, hogy sajnálja, hogy elmegyünk, mert látva a fejlődést Szegeden, úgy gondolta, hogy idővel ott is elindulhat a csillagász képzés. Diplomamunkámat napfizikából készítettem. Éveken keresztül hatalmas anyagmennyiséget dolgoztam fel, nyaranta Debrecenben, évközben Szegeden. Nagyon sok jó tanácsot és konzultációt köszönhettem ebből az időből Guman István csillagásznak.

Balázs Bélának és Marik Miklósnak a vacsoránál rajzoltam le egy papírra (mai napig őrzöm) hogyan néz ki a gyulai víztorny, és

elmondtam az ötletemet, hogy ott a víztorny tetején milyen előnyök mellett lehetne napfizikai észlelőállomást létesíteni. Az ötletemet nagyon jónak találták, de hozzátették, hogy ebből csak akkor lehet valami, ha azt Dezső Loránttal kitudom találtatni. Ha ez sikerül, megígérték, hogy azt a bizottsági fórumokon támogatni fogják. Gyulára jövetelünk után rögtön felkerestem az akkori tanácselnököt. Amikor előadtam, hogy így esetleg egy akadémiai kutatóhely létesülhet Gyulán, városi és megyei szinten is felkarolta ötletemet. Dezső Lorántot meghívtuk egy TIT előadásra. Másnap, amikor egy séta keretében a víztornyhoz közel voltunk, sikerült az érdeklődését felkelteni, és rövid időn belül eljött a víztornyot belülről is megtekinteni. Biztos, ami biztos, Detre László akadémikus urat is meghívtuk ugyancsak TIT előadásra. Neki nyíltan elmondtam az elképzelésem, (korábban feleségemmel együtt felhívott bennünket a Szabadsághegyre, és állásínálatot tett mindkettőnknek, határozottan kedvelt bennünket) amire azt mondta, hogy támogatni fogja az ügyet. Ha ezek a kezdeti lépések nem jártak volna sikerrel, ma Gyulán aligha lenne a víztorny tetején napfizikai megfigyelőállomás.

1972. január 1-től teljes állásban kezdtem el dolgozni – kezdetben egyszemélyes – a megfigyelőállomáson. Nem sokkal később, Dezső Loránt megbízott, hogy legyek Teleki Györgynek, a Belgrádi Csillagvizsgáló professzorának a segítségével abban, hogy édesanyjával és feleségével Gyulára jöhessen, édesanyja gyógykezelése érdekében. Teleki György Temesvárra velem küldött üzenetet Toró Tibor professzornak az MTA külső tagjának. Ettől kezdve Toró Tibor személyében egy nagyszerű barátot találtam. (Munkám mellett idegenvezetőként keresetkiegészítés céljából sokat jártam Temesvárra).

Toró Tibor 1986-ban egy temesvári Bega parti sétánk alkalmával azt mondja nekem: „Van egy nagy szülőtte Gyulavárinak, Bay Zoltán! Ott a szülőföldjén a te feladatod kell legyen, mint fizikusnak, csillagásznak, hogy az emléket ápoljad. Egy múzeumot kellene létesítened.” Ezt én nagy megtiszteltetésnek vettem, és azóta ennek minden igyekezetemmel igyekszem eleget tenni. Egy évvel korábban, 1985-ben a Kriterion kiadónál, Bukarestben jelent meg „Bay Zoltán a holdvisszhangtól az új méterig” kötet, ami számos Bay Zoltán előadást tartalmaz. Ezeket Toró Tibor állította össze. Emlékezetem szerint mintegy két tucat példányt szórtunk szét a buszban a vámvizsgálat előtt, majd szedtünk össze a Gyulára való visszaérkezéskor. Ezekből több példányt Bécsen keresztül juttattam el Bay Zoltánnak.

Bay Zoltán 1986-ban a „Tudóstalálkozó” itt volt Magyarországon⁷. Reméltem, hogy annak befejezésekor eljön Gyulaváriba is, de másnap Toró Tibor nélküle érkezett, mert arra a napra volt visszafelé repülőjegye Bay Zoltánnak.

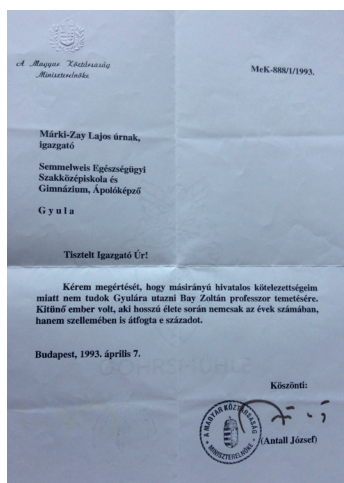
Ekkor mesélte nekem, hogy előző este Pungor Ernő akadémikus lakásán voltak, ahol Zoltán bácsi leült a zongorához, amikor már emelkedett volt a hangulat. Magyar nótákat, népdalokat játszott a zongorán és azt együtt énekelték. Közel 1 óra eltelté után a jóval fiatalabbak, azzal fordultak hozzá: Zoltán, ne haragudjál, de mi már nem bírjuk tovább ezt a tempót. (Megjegyzem, ebben a házban, a Pungorék lakása egy szinttel volt feljebb, mint Antall Józseféké).

Bay Zoltán temetésére 1993. április 10-én nagyszombat napján

Bay Zoltán a holdvisszhangtól az új méterig c. könyv borítója

⁷ Ekkor készült az a fénykép, amely Pungor Ernő: Ifjan-Éretten-Öregem, Beszélgetőtárs: Tóth L., (Budapest, 2003, Technika Alapítvány) önéletrajzi könyvének 57. oldalán látható. Innen indulva a könyv szabadon letölthető: <https://mek.oszk.hu/html/vgi/kereses/keresesujgy.phtml?tip=gyors&cim=ifjan>

Antall József válaszelevele

felmentünk a toronyba, ahonnan néhány felvételt készítettem. 2 db-ot elküldtem Zoltán bácsinak, amire így reagált:

„Most pedig hadd beszéljek a küldött fényképekről. Azt hiszem, merem állítani, hogy a parókia régi istállójának részleteire ráismerek. Nagy örömmel látom az öreg épületet, mely még nálam is idősebb és megmaradt, de azt is látom, hogy őt is utolérte a modern technológia, mert most cserép fedele van a régi nádtető helyett. Hogy nádfedeles volt, azt biztosan tudom, mert onnan húzgáltam ki a nádszalakat sárkányok készítéséhez.”

„Nagyon kedves vagy, hogy lefényképezted a toronyból a gólyafészkes iskolatetőt. Akkor az iskolánkat nem becsülte így meg a gólya, de a faluban több helyen is tanyázott. Talán úgy értelmezhetjük ezt a mostani lakhelyét, hogy a gólya szorgalmasan akar gondoskodni arról, hogy Gyulaváriban sok legyen az iskolás gyereki!”

Nagyapám János testvéréről így ír:

„János jó barátja volt az én Józsi bátyámnak. Előbb Gyulaváriban, azután, mikor mi apánk halála után elköltöztünk Debrecenbe, Jancsi sokat járt hozzánk. Ő akkor gazdász hallgató volt és elragadó zongorista. Érezni lehetett, hogy benne él a zenében. A világháború kitörésekor bevonult. akkor megszűnt a kapcsolatunk,...a háborúból nem jött vissza.

Nagyapámról pedig:

„...szintén gyermekkoromban hallottam emlegetni nagy elismeréssel, mint parlamenti Gyorsíró Iroda főnökét. Bátyám, Józsi, és unokatestvérem, Böszörményi Andor, áhítattal mondták ki a nevét, mint Magyarország legkiválóbb gyorsíróját.

Egyik levelében velem kapcsolatban így fogalmaz:

„Leveledből látom, hogy Te Szegeden tanultál. Duplán kollegák vagyunk, mert Te csillagász is vagy, nemcsak fizika tanár.

Másik fáradozásod is nagyon hasznos, hogy a csillagászatot a gimnáziumi oktatásba bevezesd”.

került sor, amelyre Antall József miniszterelnök is meghívást kapott. Személyes részvételét kimentve elismeréssel utalt Bay Zoltán munkásságára, életére.

Számomra nagy szomorúság volt, hogy így nem találkozhattunk szülőhelyén. (Mint később kiderült, már nem jött többé haza Gyulaváriba, csak hamvaiban.)

Kérem a Tisztelt Olvasót, hogy végül néhány közvetlen, személyes élményemet említsek meg, levelezéseinket idézzem.

Toró Tiborral kint voltunk a temetőben a Bay síroknál, felmentünk a toronyba, ahonnan néhány felvételt készítettem. 2 db-ot elküldtem Zoltán bácsinak, amire így reagált:

Bay Zoltán utolsó Magyarországra írott leveléből (1992. augusztus 7.):

„Kedves Lajos barátom,... szívből gratulálok, hogy a pályázatod elnyerted és megkaptad az Egészségügyi Középiskola igazgatói állását. Tudom, hogy milyen sok munkába fog kerülni az iskolát gimnáziummá átalakítani. Csodálom és sok sikert kívánok neimes igyekezetedhez.

Köszönettel vettem értesítéseted, hogy a Gyulán létesítendő gimnázium nevem után

- Bay Zoltán Gimnázium nevet viselje,
- ugyancsak megköszönöm, hogy a létesítendő alapítvány a Bay Zoltán Alapítvány nevet viselje.

Utolsó levélnek befejezése:

„Sajnálatomra annak a kérésednek, hogy az ez évi októberi ankétára küldjek üzenetet a középiskolai tanároknak, jelenleg nem tudok eleget tenni, mert csúnya arthritikus fájdalom gyötör. De kíváncságotat evidenciában tartom és igyekszem annak a jövő évben eleget tenni.”

„Kedves Lajos Barátom, vedd leghálásabb köszönetem a fáradozásaidért és jókívánságaidért, melyekkel a legjobb igyekezettel szándékozol a fizikusi munkában elért eredményeket honorálni.

Kollegiális szeretettel üdvözlő: Zoltán”

A búcsúzásom is szinte látnoki volt. Halála napján, 1992. október 4-én az Aradi Csiky Gergely Líceumnak támogatást vittünk Aradra. Szombati nap volt. Megérkezésük fantasztikus volt látni az örömet, az arcokon. Elmondtam, hogy ezt Bay Zoltánnak köszönhetik, és szívesen tartok egy előadást munkásságáról. A tanári szoba zsúfolásig megtelt, az ajtón kívül a folyósó is. Ezt nem lehet elfelejteni A Líceumtól az aradi vértanúk „vesztőhelyének” közelében felállított obeliszknél nemzeti színű zászlóval átkötött szép virágcsokrot helyeztünk el. A rendszerváltás előtt csak fél busz telt meg felhívásomra. Nem mertek eljönni. A nemzeti szint azért odavarázoltuk, akkor is. A lányok a copfokat piros, zöld és fehér szalagokkal kötötték át, és a határon való átjutást követően ezekből lett meg a nemzeti trikolor. Hazafelé még megálltunk Solymosnál, Máriaradnán és Világosnál.

Másnap reggel szokás szerint szüleimhez mentem a reggeli órákban, hogy beszámoljak az útról.

Ahogy beléptem Édesapámhoz, azzal fogadott: „Kisfiam, szomorú hírem van. Most mondta be a rádió, hogy Bay Zoltán tegnap meghalt washingtoni otthonában.” Amikor feleségének, Ducinak részvételt nyilvánítottam, aradi utunkról is beszámoltam, erre így reagált:

„Képzeld Lajos. Amikor részvétlevelét olvastam, libabőrös lett a hátam. Zoltán nem sokkal a halála előtt a naptárra nézett, és azt mondta: Pár nap múlva október 6. Micsoda gyalázat, amit a szegény aradi vértanúkkal tettek”.

Én ekkor Bay Zoltánról tartottam Aradon az előadásomat. Duci azt mondta ezzel kapcsolatban, hogy Zoltán bácsi utolsó éveiben sokat foglalkozott ezekkel a telepatikus kapcsolatokkal, mondván, hogy ezen a területen még nagyon szegény a tudásunk.

Amikor ezt a történetet most, 2023. június 17-én a temetés után az emlékkiállításnál elmondtam a családnak, nagyon meghatódtak. Bay Zoltán unokája, Kristina Lopez írta hazaérkezése után:

**„Kedves Lajos
Szerettem volna megköszönni mindent, amit a családomért tettél, de a munkádért is, amit a gyulai múzeumban**

végzel. Az a múzeumlátogatás volt az egyik csúcspontja az utazásunknak, ahol többet megtudhattunk a nagyapámról. Azok a történetek, amiket megosztottál az október 4-éről és a tetőn talált tartályról, nagyon különlegesek voltak, és soha nem felejtjük el.”

Köszönetet mondva Márki-Zay Lajosnak végül engedje meg a Tisztelt Olvasó, hogy két gondolattal zárjam e rövid tájékoztatást. Az első gondolat köröm nekem is a Gyulaváriban található Református templomhoz kötődik. Bay Zoltán egyik Márki-Zay Lajosnak írt leveléből (lásd a 2. lábjegyzetet) idézek:

Gyulavári sokat emlegetett templomtornya

(a képen Ladányi Richárd, a Bay Zoltán Kutatóintézet munkatársa)

„De van a toronyról maradandóbb emlékem is; mert a mi udvarunkból nézve ott sétált el mögöttem a Hold. Olyan közel látszott a toronyhoz, hogy azt kérdeztem a nagyoktól: ha felmáshoznák a toronyra, meg tudnám-e tapogatni a Holdat? A felnőttek mosolyogtak rajtam, de nem lekicsinyölően, és ez nagy tanulság volt nekem, mert jóindulattal nézték el naivságomat. Később, mikor csakugyan megtapogattuk a Holdat mikrohullámokkal Újpestről, sokszor eszembe jutott a régi kép: a Hold a Torony mögött.”

Szeretném megjegyezni, hogy e gondolat megjelenik a Marx György írásában⁸ ugyanúgy, mint a Szegeden végzett és 1949-ben az USA-ba emigrált Francis S. Wagner könyvében is⁹.

Az urna elhelyezését megelőző pillanatkép

Balról-jobbra: Márki-Zay Lajos, Ferencz Orsolya, Náray-Szabó Gábor, Lázár Márta, Bársny István

A másik gondolat kör – amelyet már korábbi közleményemben is említettem a következő szavakkal:

Így nem a saját gondolattal fejezem be, hanem Márki-Zay Lajos egyik legutóbbi elektronikus leveléből idézek: „Sajnos az évek nagyon szaladnak és vannak még feladataink, hogy Bay Zoltán emlékezete örök marandóságként és példaképként álljon utódaink számára is. Kezdeményezném, hogy egy szobor is elhelyezésre kerüljön szeretett szülőhelyén”.

E mondatot most azzal az aktualitással bővíteném, hogy 2023. az az év, amikor a Pungor Ernő alapította non-profit kutatási struktúra, a „Bay Zoltán Alapítvány” a 30. „születésnapját” ünnepelheti és a gratulációkat úgy fogadhatja, hogy „Köszönöm szépen, jól vagyok”!

Optimista életszemléletem pedig tükrözze az utolsó fénykép, amelyen döntő részben azon személyek láthatók, akik sikeresen megszervezték a rendezvényt és további tevékenységük eredményeként Bay Zoltán szobra is felavatható még mind az 5 fő jelenlétében.

Tóth László

⁸ Marx Gy.: Bay Zoltán (1900-1992) tér és idő egysége. Fizikai Szemle. 2000/8. 253-254 old.

⁹ Francis S. Wagner: Bay Zoltán atomfizikus az űrkutatás úttörője. Akadémiai kiadó, Budapest. 1994. (a könyv előszavát Szent-Györgyi Albert írta).

HEGESZTÉSI NYÁRI EGYETEM A PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEMEN

Robottal készített lézerhegesztés, kopásállóság javítása fémszórással, horganyzott alkatrészek hegesztése Mig Brazing eljárással – ilyen témákkal is találkozhatnak az idei Hegesztési Nyári Egyetem résztvevői, ezúttal a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karán (PTE MIK). Augusztus 24-25-én a Magyar Hegesztési Egyesület rendezi a szakterület iránt érdeklődő hallgatók számára kétnapos országos programját (MAHEG) a PTE MIK-kel és a Baranya Megyei Szakképzési Centrum Zípernowsky Károly Műszaki Technikumával együttműködve Pécsen.

A szakmai eseményre a Magyar Hegesztési Egyesület maheg@maheg.hu e-mail-címén az ország bármelyik intézményéből várják a hegesztés iránt érdeklődő egyetemi hallgatókat, illetve szakembereket.

